

Називи месеци код Срба и других словенских народа

22. јануара 2016.

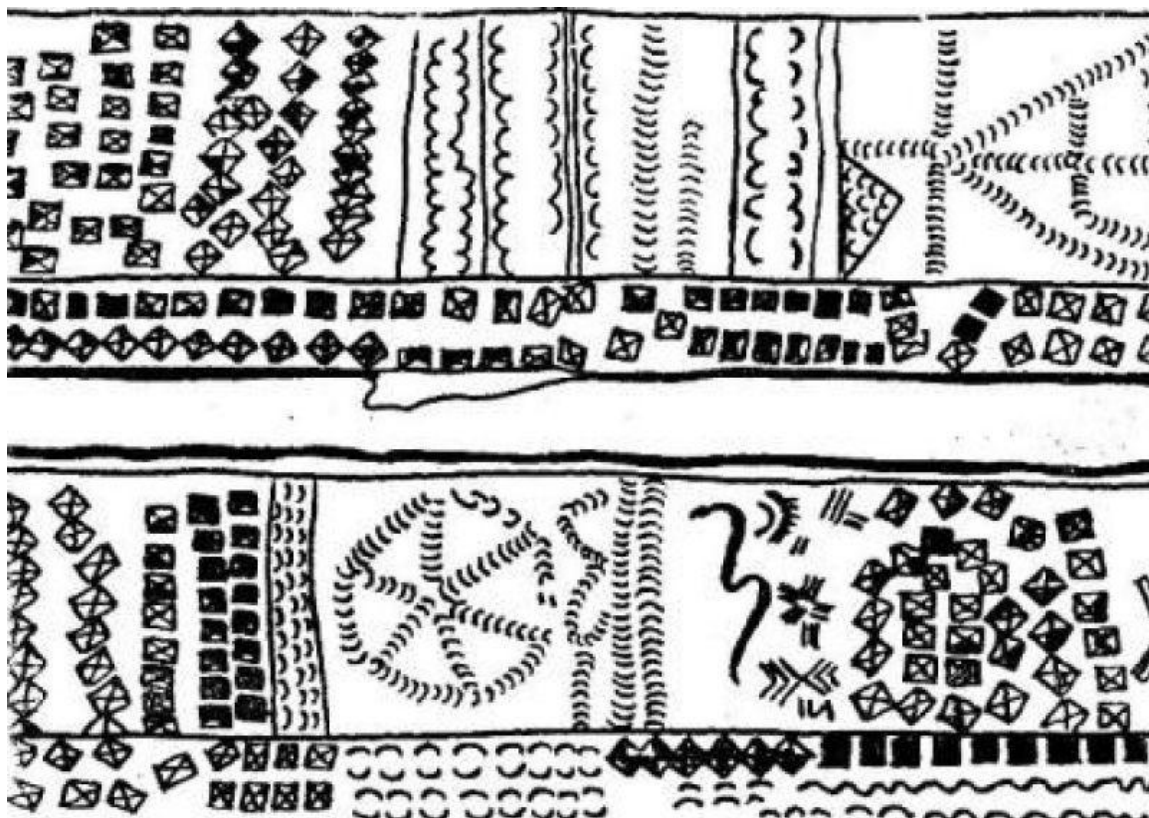
МЕСЕЦ	СТ. СЛОВЕНСКИ	РУСКИ	УКРАЈНСКИ	БЕЛОРУСКИ	СРПСКИ
ЈАНУАР	СЕЧЕЊ	ПРОСИНЕЦ	СИЧЕЊ	СТУДЕЊ	КОЛОЖЕГ
ФЕБРУАР	ЉУТИ	БОКОГРЕЈ	ЉУТИЈ	ЉУТИ	СЕЧКО
МАРТ	СУХИ	ПРОТАЉЊИК	БЕРЕЗЕЊ	САКАВИК	ДЕРИКОЖА
АПРИЛ	БЕРЕЗОЗО	АБЕРЕЗОЗОА	КВИТЕЊ	КРАСАВИК	ЛАЖИТРАВА
МАЈ	ТРАВЕН	ТРАВЕЊ	ТРАВЕЊ	ТРАВЕЊ	ЦВЕТАЊ
ЈУН	ИЗОК	ИЗОК	ЧЕРВЕЊ	ЧЕРВЕЊ	ТРЕШЊАР
ЈУЛ	ЧЕРВЕН	ЧЕРВЕЊ	ЛИПЕЊ	ЛИПЕЊ	ЖЕТВАР
АВГУСТ	ЗАРЕВ	ЗАРЕВ	СЕРПЕЊ	ЖНИВЕЊ	ГУМНИК
СЕПТЕМБАР	РУЈЕН	ВЕРАСЕЊ	ВЕРЕСЕЊ	ВЕРАСЕЊ	ГРОЗДОБЕР
ОКТОБАР	ЛИСТАПАД	ГРЈАЗНИК	ЖОВТЕЊ	КАСТРИЧНИК	ШУМОПАД
НОВЕМБАР	ГРУДЕН	ГРУДЕЊ	ЛИСТОПАД	ЛИСТОПАД	СТУДЕН
ДЕЦЕМБАР	СТУДЕН	СТУДЕНИЈ	ГРУДЕЊ	СНЕЖЕЊ	КОЛЕДАР

Упоредни називи месеци у старословенском, српском и источнословенским језицима

О развијености сопственог календара у давнини на свој начин сведоче до данас очувани називи месеци у словенских народа. Док су остали европски народи углавном примили и усвојили римске називе месеци, словенски народи, а међу њима и Срби, одликујући се обиљем назива, сачували су напоредо и властита назвања месеци, која су у средњовековној Србији била и у службеној употреби.

Словени су имали соларни календар, са дванаест месеци, усклађен са климатским оквиром у коме су живели, везан за узгој биљних култура и земљорадничке послове.

Настањујући се, током времена, на веома удаљеним одредиштима географске ширине и дужине – од Лабе до Камчатке, од леденог Северног до топлог Јегејског мора – **словенски народи су прилагодили своје називе месеци конкретним природним оквирима, климатском појасу, надморској висини, културама које се узгајају.** Отуда је код једних пролећно цветање у априлу, а код других у мају, код једних је месец жетве јул, а код других август, код једних је студен новембар, а код других децембар и сл. Међутим, у сваком низу месеци је уочљив склад у именовану природних токова и људске делатности, што је циљ и суштина календарског управљања у времену.

Словенски календар из 4. века, Ромашка, кијевска област

Називи месеци у словенских народа одсликавају природне токове и промене, атмосферске појаве, климатске одлике, привредну делатност и обичајне радње:

љути – време опаких међава и љутих мразева,

големи месец, вељача – време велике хладноће и сметова,

межник – време размеђавања зиме и пролећа,

бокогреј – време када се са сунчане стране, с бока, почиње осећати топлота,

сухи – време у коме су мраз и ветар стврдли и осушили све,

протаљник – време када се на тлу указују прокопнине,

летник – време пролећног отопљавања,

жарки – време жега и припеке,

груден – време стврдњавања земље и стварања грумења, грудa, по њивама и путевима,

грјазник – време блата и каљуга услед падавина,

студен – време хладне и зимоморне позне јесени,

снежањ – време снега и сметова,

просинац, просинец (код Срба: просени дани, који трају од Андријевдана до Божића) – када лепо време просењује, просијава, када се већ лепо дани појављују и, најпре местимично, после јесенских магли и зимске тмурне облачности, указује се небеска ведрина;

березен, сакавик – време када брезе и дрвеће, с почетком пролећа и отопљавањем, почињу да луче сокове,
биљар, травењ, цветањ, квитањ, свибањ, лажитрава – време бујног раста и цветања трава и грмља,
липењ – дани миомирисног цветања липе,
трешњар, черешњар – време доспевања првих воћних плодова,
црвеник, рујен – предевање шуме у златасту и румену јесен,
вересењ – време упадљивости вреска, ниске дрвенасте биљке, малих листова и љубичаста цвета, вечно зелене шибљике, распрострањене у Полесју и брдским пределима,
жовтењ, листопад, шумопад – време када лишће жути, опада и гора огољује;
дерикожа – време уништавања стоке због недостатка исхране на крају зиме,
изок – време појављивања инсеката и оглашавања цврчка,
червењ – време црва, гусеница и ларви пчела,
зарев – време ревања или рике јелена;
сечењ – време најпогодније да се дрвеће сече, јер тада не лучи сокове, да се земља приведе за усеве, што говори и назив
березозол – време сече, крчења бреза и претварања њихових пањева и корења у пепео (паљевинска земљорадња),
серпењ, жњивен, жетвар – време жетве,
гумник, коловоз – време када се летина одвози са њива и жито врше на гумну,
гроздобер – време бербе винограда,
вересењ, кастричник, паздерник – време млаћења конопље и лана и извлачења влакана за пређу (вресат: млатити, кострика: конопља, поздер: уситњена дрвенаста стабилка конопље);
каледар – време кретања обредних поворки у сусрет новом лету,
коложег – време паљења ватри за појачање снаге зимског сунца,
свадебник – време свадбовања.

Српски годишњи календар из Тршке цркве

Временом су месецима давани називи по великим црквеним празницима који су у њима – богојављенски или јовањштак, сретењски, благовештенски, ђурђевски, царски, петровски, илински, или преображенски, михољски или малогоспођински, митровски или лучинштак, мратињи или светоандрејски и аранђеоски, никољштак или божићни – али ови називи нису прешли оквире календарске литературе.

Миле Недељковић

Српско Наслеђе бр. 9, Септембар 1998.